

A hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók felzárkóztatásának pedagógiai kérdései

II.

10. A napközi felzárkóztató tevékenysége

A tanulmányi munka:

A napközi otthon a dolgozó szülők gyermekeinek a tanításon kívüli időben nyújt otthon, Kiegészíti, pótolja a családi otthont.

Feladata a gyermek mindenoldalú harmonikus fejlődésének elősegítése.

A nevelők maximálisan segítik azokat a tanulókat, akik erre legjobban rászorulnak, akiknek otthon a szülők nem tudnak segíteni a tanulásban.

A tanulmányi munkát egységes eljárások alapján, foglalkozási tervek szerint végezzük. A terv az osztályvezetők tanmeneteire épül, amely kiegészíti a tananyagot. Így a tanulmányi munka gerincét – a házi feladatok elkészítésén kívül – a tanulók iskolai munkára való felkészítése jelenti. A tanulási idő védettségét napi 1–2 órában biztosítjuk. A gyengébbekkel ezen túlmenően is foglalkozunk. Sok hátrányos helyzetű tanulón segítünk így, akik a napközi nélkül képtelenek lennének lépést tartani osztálytársaikkal.

A napközis nevelők szoros kapcsolatot tartanak az osztályvezetőkkel. A problémákat, feladatokat közösen beszéljük meg, s a lehetőségekhez mérten megoldják.

Szabadidős foglalkozások:

A szabadidős foglalkozások sokrétűek, színesek. Ezeknél a foglalkozásoknál – munka, kulturális játék, sport – elsősorban a tanulók öntevékenységére, aktivitására, gyűjtőmunkájára támaszkodunk.

A hátrányos helyzetű tanulók személyiségfejlődéséhez jelentősen hozzájárulnak a közművelődési intézmények – könyvtár, múzeum, művelődési központ stb. – látogatásai is.

11. A beszédkészség fejlesztése

A gyenge tanulmányi eredmény elsődleges oka a nem megfelelő olvasási szint.

Mit teszünk az olvasási képesség fejlesztése érdekében?

A felolvasásban igényes, értelmző olvasási szint elérésére törekszünk.

Nagy gondot fordítunk a szóbeli megnyilatkozások önállóságára.

Mivel több lehetőséget adunk a tanulóknak a téma önálló kifejtésére.

Az írásbeli fogalmazásokban lehetőséget adunk a tanulóknak saját gondolataik elmondására, egyéniségük kibontakoztatására.

Minden alkalmat kihasználunk a tanulók beszédfelzárkóztatására, a szóbeli kifejezőképesség gyakorlására. Jelentős e tekintetben a szóbeli számonkérés.

A beszédkészség fejlesztését különösen fontos szereppel építjük be a magyar nyelv és irodalom tantárgyakba, de más órákba is.

A tanmenetbe beépített beszédművelő órák sokat segítenek e témában.

Az iskolai munkának nincs is talán olyan területe, ahol ne lehetne csiszolni, fejleszteni a tanulók beszédét.

A tanulók állandóan folyamatosan beszámolnak az olvasottakról. Lényeges, hogy értsék, amit olvasnak. Szóbeli és írásbeli fogalmazáson igyekszünk elérni, hogy a tanulók jól szerkesztett mondatokban világosan fejezzék ki gondolataikat.

12. Az eredmények értékelése magyarból és matematikából

A hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásának pedagógiai kérdéseit úgy vizsgáljuk, hogy minden egyes gyermek eredményeiről, hiányosságairól pontos információt kapjunk a nevelés-oktatás folyamatában. Csak így tudjuk pontosan megismerni a tanulókat, s az eredményekből, hiányosságokból meghatározni a következő feladatokat.

Ennek érdekében felmérést végeztünk magyarból az 1981/82-es tanév elején és félévkor, matematikából 1980/81-es tanév elején és év végén. Az eredményvizsgálatba magyarból az 5-8. osztályokat vontuk be. Ez tizenkét osztályt – minden évfolyamon három – és 412 tanulót érintett. Ebből 125 hátrányos helyzetű.

13. Magyar nyelv és irodalom

Az olvasásfelmérést az alábbi szempontok alapján végeztük:

A felmérés két órában történt.

1 óra hangos olvasás

1 óra néma olvasás

Hangos olvasás:

Kijelöltünk 2-3 ismeretlen olvasmányt. A tanulók ezeknél könyvjelzőt helyeztek el. A könyvek csukva vannak, csak az nyitja ki, aki éppen olvas, és a nevelő mutatja meg, hogy hol folytassa. Minden tanuló 5-6 mondatot olvas.

Néma olvasás:

Kijelöltünk egy ismeretlen, de a tanulók színvonalának megfelelő olvasmányt, amelyet kb. 10 perc alatt el tudnak olvasni.

Az olvasás befejezése után 3 kérdés alapján írásban felmérjük, megértette-e, amit olvasott. A kérdéseket előre a táblára írjuk, vagy kivetítjük írásvetítővel, és folyamatosan írják a választ.

14. Matematika

A matematika felmérése ugyancsak 12 felső tagozatos osztályt érintett, ez 312 tanuló. Ebből 104 hátrányos helyzetű.

A felmérés anyagában koncentrikusan bővülően az alábbi témakörök szerepelnek:

halmazok, logika

számtan, algebra

relációk, függvények, sorozatok

geometria, mérések

kombinatorika.

A matematika tanításának kiemelkedő jelentősége van az önálló feladatmegoldó gondolkodásban. Az emlékezet, a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség fejlesztése elengedhetetlen.

A követelményekben megfogalmazottak alapján végeztük a felméréseket, ezek eredménye és a tanulók különböző képessége szerinti mértékben foglalkoztunk a következő időszakban az adott témakörrel.

A kiegészítő anyag nagy lehetőséget biztosít a tehetséges tanulók magasabb szintű foglalkoztatására.

III. ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK

A hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók felzárkóztatásának pedagógiai kérdéseit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy rendkívül fontos társadalmi kérdésről van szó. Az iskola a társadalmi egyenlőtlenségeket nem tudja megszüntetni, de a művelődési hátrányok kiegyenlítésében rendkívül fontos szerepe van. Célja a művelődési hátrányokkal induló gyermekek – akik lényegében objektív okok miatt hátrányosak – felzárkóztatása.

Ezt a funkcióját teljesíteni is tudja.

Tisztán kell látnunk a társadalom elvárásait, s ennek megfelelően felkészíteni a tanulókat a gyakorlati életre. A hátrányos helyzetű tanulóknak ezért kell minden támogatást megadnunk, korszerű eljárásokkal segítenünk, hogy ezen elvárásoknak megfeleljenek. Időszerű a téma elvi – gyakorlati vizsgálata, hiszen olyan tanulókról van szó, akiknek a tantervi követelmények elsajátításához szükséges ismereteik hiányosak. Lényeges tisztázni a felzárkóztatás módszertani, tartalmi jegyeit is.

A felméréseket minden egyes osztályban elvégeztük. A terjedelem miatt nincs mód a felmérés részletes ismertetésére. Az elemzett anyag azonban reprezentálja a fejlődést, az eredményeket, az ellentmondásokat, összefüggéseket.

Nézzük meg, hogy a feltett kérdésekre milyen választ kaptunk. Konkrétan arra, hogy az iskola a hátrányos leküzdésében tudja-e segíteni a tanulókat, képes-e a hátrányok ellenére kibontakoztatni a képességeket, a személyiséget fejleszteni?

A választ egyértelműen „igen”-nel adhatjuk meg. Összességében fejlődés mutatkozik. Ez nem azt jelenti, hogy minden egyes tanulónál, osztálynál így van.

A maga ellentmondásosságában mutatkozik ez a jelenség. A felmérések bizonyítják a felzárkóztató munka hatékonyságát, eredményességét.

Vizsont az is előfordult, hogy egy-egy osztály csökkenő tendenciát mutatott.

Azonban nemcsak az osztályok átlagát elemeztük, hanem az osztályokon belül kimutattuk a hátrányos helyzetű tanulók előmenetelét. Számunkra ez rendkívül fontos, hiszen így látjuk meg konkrétan ezen tanulók fejlődését vagy lemaradását.

Ezen túlmenően kimutattuk az osztályátlaghoz viszonyított eredményüket.

Magyarból és matematikából is igazolódott a felzárkóztató tevékenység az eredményekben. Jóllehet előfordult csökkenő tendencia is, de az is, hogy éppen a nem hátrányos helyzetű tanulók eredménye esett vissza, a hátrányosoké emelkedett.

Az oktatásban az utóbbi években jelentős korszerűsítés következett be. Megnövekedett követelményekkel számolhatunk.

Ez újabb problémát vet fel, azt, hogy a tantervi minimum eléréséért sokkal többet kell tenni a hátrányos helyzetű tanulók számára.

Célunk a tanulók személyiségének optimális fejlesztése. Ez csak korszerű tananyaggal, módszerekkel történhet. A szocialista iskola megköveteli a demokratikus tanár-diák kapcsolatot, s ehhez járul még a szülőkkel való helyes kapcsolattartás.

Minél több oldalán kell a tanulókat megismerni, a felzárkóztatás csak így lehet tudatos, tervezett folyamat, – ezt szolgálja a konkrét felmérés is. Ha ismerjük a tanulókat, világossá válik a pedagógus előtt, ki mire képes, kitől mi várható el, s ennek megfelelően követelhetünk.

A felmérések bizonyítják, hogy legtöbb tanulónál nem az értelmi képességekkel van baj, a hátrányos helyzetük miatt maradnak le a tanulásban.

Az általános iskolát úgy tudjuk általánossá tenni, ha minden gyermeket eljuttatunk a korszerű alapműveltséghez, s a lemaradásokat a minimálisra csökkentjük.

Az iskolának ebben az a feladata, hogy a szükséges alapot megadja. Éppen ezért munkánk során kiemelt feladatunk az alapkészségek fejlesztése.

Elsajátíttatjuk a tanulókkal a tantervi követelményekben meghatározott művelődési anyagot, különös tekintettel a törzsanyagra.

Differenciált foglalkozásokkal igyekszünk megteremteni a tanulók számára az egyenlő feltételeket, s a különbségeket közelebb hozni egymáshoz. Ehhez ismernünk kell azokat a képességeket, amelyből mindenkinek, illetve egyes tanulóknak van pótolnivalója. A tanulók képessége különböző. Számunkra fontos, hogy az osztály minden tanulója megfelelő szinten tanuljon. A tanulók képességeiknek megfelelően válasszanak pályát.

Hátrányos helyzetűek között megtaláljuk a gimnáziumba, szakközépiskolába, szakmunkásképző iskolába menőket.

Egy-két tanuló kivételével valamennyi továbbtanul. A felzárkóztatás témakörében egyik fontos tényező az, hogy a neveléstudület egységesen értelmezze a feladatokat, azonosuljon a meghatározott céllal. A szülőket illetően lényeges, hogy azonosuljanak a célkitűzéseinkkel. Értsék meg, hogy az iskola feladata gyermekük személyiségének alakítása, a helyes pályairányítás.

Családlátogatásunk célja is az, hogy szorosabbá fűzzük a kapcsolatot az iskola és a családi ház között. Jelentős szerepe van a felzárkóztatásban az iskolán kívüli tényezőknek. Egyre jobban hasznosítani kell ezeket. Az iskola nem tud befejezett tudást nyújtani, állandóan szükség van a megújulásra, amit önképzés útján lehet megvalósítani.

A végső cél az, hogy mindenki érje el egyéni képességei maximumát.

IRODALOM

Dr. Ágoston György: 1973. Neveléscsémélet. Tankönyvkiadó.

Dr. Ágoston György: 1976. A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer, Akadémiai Kiadó, Bp.

Ötödik Nevelési Kongresszus, 1970. szept. 28–30., Bp. 1971.

30 év neveléstudomány és művelődéspolitikai, 1975. Magyar Pedagógiai Társaság.

Kelemen László: 1981. Pedagógiai pszichológia, Tankönyvkiadó Bp.

Változó Iskola, 1979. Magyar Pedagógiai Társaság.

G. Dónát Blanka: 1980. Személyiségformáló kiscsoportmunka az iskolában. Akadémiai Kiadó Bp.

Hunyadi Györgyné: 1977. Kollektivitás az iskolai osztályokban. Akadémiai Kiadó, Bp.

Mészáros István: 1981. Az iskolaügy története Magyarországon 996–1777. között. Akadémiai Kiadó, Bp.

- Nagy Sándor: 1981. Az oktatáselmélet alapkérdése. Tankönyvkiadó, Bp.
Szegedi Nyári Egyetem. 1980. A nevelőiskola, Szeged.
Pedagógia a gyakorlatban, 1979. Tankönyvkiadó, Bp.
Pedagógiai kézikönyv, 1980. Tankönyvkiadó, Bp.
A szocialista iskola mint nevelési intézmény és fejlesztésének távlatai, Balátonfűred-Zánka, II.
Nemzetközi Neveléselméleti Munkaértekezlet, 1976. Budapest, kézirat gyanánt.
Buzás László: 1980. A csoportmunka. Tankönyvkiadó, Bp.
Veszprémi László: 1981. Az értékelés és osztályozás korszerűsítésének kérdései. Akadémiai Kiadó, Bp.
Dr. Veszprémi László: Városi, falusi és tanyai tanulók életritmusának, megterhelésének vizsgálata. Pedagógiai Szemle, 1977. jan. 1.
Feladatlapok a nevelési eredményvizsgálatokhoz. Bács-Kiskun megyei Továbbképzési Intézet, 1975.
Kozma Tamás: 1975. Hátrányos helyzet. Tankönyvkiadó.

SZILÁGYINÉ BIRI ERIKA
Kecskemét

Az esztétikai nevelés lehetőségei művészekkel való találkozás alkalmával

Iskolánk több éve kiemelt feladatként kezeli a város kulturális, közművelődési intézményeivel fennálló kapcsolatainak továbbfejlesztését, programjainak beépítését az iskolai oktató-nevelőmunka folyamatába. Ennek a sok irányú munkának egyik összetevője: a „Találkozás a művészekkel” elnevezésű program, melyet a helyi Művelődési Központ segítségével indítottunk pár évvel ezelőtt.

A program szervezésekor elsődleges és legfontosabb célunk az volt, hogy felkeltsük a gyerekek érdeklődését a képzőművészet, általában a művészet iránt. Ezzel fejlesszük esztétikai érzelmeiket, életkorukhoz mértén kialakítsuk azon képességüket, mely révén meg tudják ragadni és helyesen tudják értelmezni a szépséget a művészi alkotásban és a valóságban egyaránt. Az emberek nem veleszületett tulajdonsága, hogy érzelmileg reagál a szépségre, ez csak a művészi alkotások tervszerű hatására fejlődik ki.

Másodsorban a programmal célunk volt az is, hogy megismertessük a tanulókat városunk, megyénk művészeivel, akikre méltán büszkék lehetnek.

A program indulásakor egy 30 fős felső tagozatos, vegyes összetételű (5-8. oszt.) napközis csoporttal dolgoztam. A csoport tagjai hátrányos helyzetű, sőt veszélyeztetett gyerekek voltak, közepes, gyenge tanulmányi eredménnyel.

Mivel rendkívül ingerszegény, sivár környezetben éltek, számomra nagy feladatot jelentett az esztétikai nevelés terén érdeklődésük felkeltése a művészi alkotások szépségei iránt. A hagyományos múzeum- vagy tárlatlátogatások nem nyújtanak nekik igazán maradandó élményt. Ezért nagy örömmel, ám kissé félve fogadtam azt a lehetőséget, melyet a program ígért. Több kérdés is felmerült bennem:

Milyen módon készítsem elő a találkozókat?

Vajon lesznek-e kérdéseik, mernek-e kérdezni tanulóim?

Hogy fognak, tudnak-e viselkedni ilyen környezetben?

A gyerekek nagy örömmel fogadták, amikor ismertettem féléves programunkat, a meglátogatandó művészek névsorát:

– Megtekintjük a Bozsó-gyűjteményt.